

PITANJA I ODGOVORI

UŽGI ILI UŽGAJ

Književnik Nikola Milićević našao je kod jedne suvremene pjesnikinje imperativ glagola užgati - *užgaj* i on mu se učinio neobičnim, njemu bi običnije bilo *užgi*, pa pita što je pravilnije.

I meni bi običnije bilo *užgi*, ali kako ja glagol *žgati* i njegove prefiksalsne složenice nemam u svom idiolektu, osim u riječi *žganac* i *prežgana juha*, ali i to već terminologizirano, zapitao sam se odakle bi meni bilo običnije *užgi* i odmah se sjetio pjesama: *Vužgi, vužgi, vužgi ga Blaž . . .* i *Vužgi, vužgi vrag te skelil, kaj sem ti se ja zameril . . .* Trebalo je dakle provjeriti u gramatičkim priručnicima, ali u dijelu o glagolskoj morfologiji glagole *žgati* i *užgati* nisam našao. Kako sam ja za hrvatsku gramatiku, koja sada izlazi kao nacrt, obradio glagolske oblike i glagol *žgati* naveo u popisu glagola 7. razreda I. vrste s prezentom *žgam*, išao sam pogledati što kažu pravila o tvorbi imperativa i našao pravilo koje se tiče glagola *žgati* i njegovih složenica:

»Nastavke *-aj*, *-ajmo*, *-ajte* dobivaju glagoli na *-ati* s prezentom na *-am*.«

Odgovor je dakle jednoznačan.

No nisam se time zadovoljio. Pregledao sam u rječniku dviju Matica cijelu porodicu glagola *žgati* i evo što sam našao:

žgati, *žgam*, pokr., *žgali* (Šenoa)
nažgati, *nažgam* i *nažgem*, pokr.,
nažgao (Čipiko), *nažge* (Dončević)
izažgati, *izažgam*, *izažgala* (J. Jurković)

prežgati, *prežgam*, *prežgana juha* (Krlježa)

prižgati, *prižgam*, *Prižgi!* (Čipiko)
požgati, *požgam*, *požgali* (G. Martić), *požgani* (Dončević)

sažgati, *sažgam*, *sažgao* (Dončević)
užgati, *užgam*, pokr., *užgala* (J. Kozarac), *užga* (D. Kostić)

zažgati, *zažgam*, pokr., *zapaliti*, *zažganih lampi* (Čipiko), *zažgaše* (Tadijanović).

Kao što se iz ovoga vidi, oznaka *pokr.* nije opravdana jer je nemaju svi glagoli te porodice i jer to ne dopušta prostorna proširenost.

Kako prezent na *-em* ima samo glagol *nažgati*, to bismo mogli reći da je taj prezent pokrajinski, ali kad pogledamo u Akademijin rječnik samo potvrde za oblike glagola *užgati*, onda vidimo da je i prezent na *-em* i imperativ na *-i* bio proširen pa je teško reći kako je danas tamo gdje se glagoli sa *-žgati* upotrebljavaju.

Ako pak kažemo da prezent može imati i *-em*, onda vrijedi drugo pravilo, kako sam ga zapisao u navedenom tekstu:

»Nastavke *-i*, *-imo*, *-ite* dobivaju glagoli s prezentskim nastavcima *-em*, *-im*, a ostalim suglasnicima¹ ispred njih, glagoli IV. vrste, ostali glagoli V.1. i glagoli *dávati*, *-znávati*.«

Po tome bi mogao imperativ biti i *užgi*.

To je činjenično stanje. Sad dolazi normativna oejena. Po jednom zvučnom naslovu prof. Brozovića koji glasi: *Gdje je norma sve što postoji, ondje norme i nema*, valjalo bi zaključiti da su prezenti glagola sa *-žgati* samo *žgam*, a onda i imperativ *užgaj*.

Jer prezent *užgem* zaista je rijedak, a i iznimka je koja bi tražila posebno učenje jer nastavak *-em* uvjetuje palatalizaciju, a ovdje je ne može biti, zbog *užžem > užem*. Isto je i s imperativom na *-i* koji traži sibilizaciju. Sve to nepotrebno

komplificira gramatiku, pogotovo što uz glagol *užgati* imamo i sinonimni *užeći*, *užežem*.

Sve to govori da oblike glagola *užgati* treba tvoriti po sustavnim pravilima. Ako pak komu zbog posebnih stilskih razloga i uredba oblik *užgi*, neće biti po-

grešno ako ga upotrijebi, pogrešno je samo ako stilski obilježeni oblici nepotrebno potiskuju stilski neutralne.

Stjepan Babić

¹ Prije se navode osnove sa završnim j.

OSVRTI

ČLOVIK NAJDIČNIJE SVOJU HALJU NOSI . . .

Sređujući ovih dana svoju malu knjižnicu pravnih izdanja, pod ruku mi je došla jedna pohabana knjiga na koju sam bio odavna i zaboravio. Bio je to prijevod Austrijskog građanskog zakonika (Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch), izdanje Grafičkog preduzeća »PROSVE-TA«, Beograd, 1921., a njegov priređivač (prevoditelj zakona) sveučilišni mu je profesor dr. Dragoljub Arandelović. Listajući to staro izdanje, u knjizi sam našao i na dva predgovora, koje je napisao dr. Arandelović, i to prvi iz 1906. i drugi, koji je objavio uz drugo izdanje, 1921. Dva su me navoda u tim predgovorima posebno zainteresirala, pa ih, s obzirom na današnje polemike o jeziku, navodim.

Iz Predgovora prvom izdanju 1906.

»Istina austrijski građan. zakonik preveden je na hrvatski jezik, ali taj je prevod, zbog osobenosti hrvatske pravne terminologije, za nas teško upotrebljiv jer se mnoga mesta ne mogu razumeti, ako se nema original u ruci. Na srpski jezik austrijski zakonik preveden je za vremena trajanja Srpske Vojvodine, u kojoj je neko vreme važio, ali taj je prevod postao tako antikvarna retkost, da ga je gotovo nemoguće dobiti, a sumnjam da je u pogledu terminologije i načina izražavanja mnogo bolji od hrvatskog preveda.«

Iz Predgovora drugom izdanju 1921.

»Najzad rešenjem Gospodina Ministra Pravde, M. Trifkovića, odlučeno je da se hrvatski građanski zakonik usvoji, sa potrebnim izmenama i dopunama, kao građanski zakonik za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Mislim da će ovom cilju korisno poslužiti i komisiji olakšati posao ovaj moj prevod, a naročito u pogledu terminologije i jezika u novom građanskom zakoniku.«

Kako se vidi, dr. Arandelović se nije nimalo ustručavao, a to nije činio ni tadašnji ministar pravde kad je preuzeo za cijelo područje Kraljevine SHS dotadašnji hrvatski građanski zakonik (Opći građanski zakonik), promijeniti mu hrvatsko nazivlje i unaprijed predvidjeti za novi građanski zakonik cjelokupne Kraljevine srpsko pravno nazivlje.

Pravna je praksa u Hrvatskoj (mislim na cijelu Trojednicu), u početku radi do-dvoravanja, prihvaćala to nasilje, a bila je to i posljedica priljeva srbijanskih službenika po općinama, kotarevima (tada sred-zovima) i sudovima u Hrvatskoj.

Pitanje pravnoga nazivlja u Hrvatskoj službeno je i s najvišeg mjesta (AVNOJ) riješeno koncem prošlog rata odredbama o objavljivanju zakona i propisa na jezicima naroda i narodnosti Jugoslavije. Taj je princip u praksi, uglavnom, poštovan, a poštuje se i danas,